

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2023.29.08>

УДК: 378.016:78

Мозгальова Н. Г.¹, Новосадова А. А.², Лученко О. В.³, Соколова О. В.⁴

Вивчення жанрово-ритмічних особливостей музичних композицій у професійній підготовці майбутнього викладача хореографії

Стаття розкриває особливості жанрово-стильової підготовки майбутніх учителів хореографії факультетів мистецтв педагогічних університетів. Підкреслено, що їх фахова підготовка має синтезований характер та стосується формування знань, умінь, навичок музичного та хореографічного освітніх циклів. Визначено, що знання жанрово-ритмічних особливостей музичних композицій передбачає їх комплексне застосування, що забезпечує творчий підхід до професійної діяльності. Наголошено, що відчуття ритму є базовим для майбутнього викладача хореографії. Нами проаналізовані принципи жанрово-ритмічної підготовки під час вивчення таких предметів як «Теорія музики», «Музична література» факультетів мистецтв за спеціальністю «Хореографія». Висвітлені результати важливі для творчої діяльності майбутніх учителів хореографії, професійної роботи з учнями.

Ключові слова: майбутні викладачі хореографії, професійна підготовка, жанр, ритм.

Вступ. Вимоги сучасної освітньої парадигми актуалізують пошуки нових методів та форм підготовки майбутніх викладачів хореографії. Зокрема, це стосується формування цілісного уявлення про фахову діяльність, уміння розв'язувати навчальні проблеми та пов'язані з ними питання. Разом з тим студент закладу вищої освіти повинен бути сформованою особистістю, яка здатна аналітично сприймати навколишню дійсність, творчо мислити у процесі професійної діяльності. Названі аспекти є основоположними напрямками роботи сучасної мистецько-педагогічної системи, що підтверджується закріпленими державними документами (Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту» і т.д.).

Широкий діапазон знань майбутнього викладача хореографії, які він повинен здобути у процесі навчання у закладах вищої освіти, розширює спектр можливостей його професійної роботи. Зокрема, дана структура передбачає комплекс якостей викладача, виконавця, хореографа-постановника. Відомо, що пластичними рухами тіла танцівника та засобами музичної композиції розкривається художній задум. Відповідно до цього твердження можна зробити висновок, що професійна діяльність викладача хореографії потребує розвитку як педагогічних, професійних танцювальних навиків, так і ґрунтовної музично-теоретичної бази. Вагоме значення у цьому займає ритмічна підготовка. На нашу думку, доцільним є вивчення жанрово-ритмічних особливостей музичних композицій, що має на меті здатність розуміння та інтерпретації ритму як вияву жанрових номінацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фахової підготовки майбутніх учителів хореографії неодноразово ставало об'єктом наукового дискурсу: аналіз взаємодії музики та танцю висвітлювали у своїх розвідках Л. Андрощук,

¹ Мозгальова Наталія Георгіївна, Вінницький державний педагогічний університет ім.М.Коцюбинського, <https://orcid.org/0000-0001-7857-7019>

² Новосадова Анна Анатоліївна, Вінницький державний педагогічний університет ім.М.Коцюбинського, <https://orcid.org/0000-0002-6215-5759>

³ Лученко Олена Володимирівна, Вінницький державний педагогічний університет ім.М.Коцюбинського, <https://orcid.org/0000-0002-0788-0106>

⁴ Соколова Ольга Валеріївна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, <https://orcid.org/0000-0002-2110-3047>

В. Верховинець, Ж. Новер, Л. Роговик, О. Таранцева, С. Шип та ін; музичну підготовку у методичному аспекті досліджували Г. Ніколаї, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ребцова та ін.; аспекти розвитку професійних компетентностей хореографа розглядали Т. Благова, Н. Добролюбова, О. Мартиненко, Ю. Ростовська, Т. Сердюк та ін.; окремі аспекти фахової підготовки майбутнього викладача хореографії досліджували такі науковці як М. Юр'єва (професійно-творче становлення особистості студента-хореографа), Л. Андрощук (формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії), В. Юаньсін (музично-ритмічну компетентність). Зазначимо, що аналіз наукових джерел свідчить про недостатню увагу до музичної підготовки майбутніх учителів хореографії та вивченні ритму крізь жанрову призму.

Метою статті є обґрунтування процесу вивчення жанрово-ритмічних особливостей музичних композицій та висвітлення їх значення для майбутніх викладачів хореографії. Адже розуміння жанрових особливостей є однією з важливих освітніх задач. Пов'язані з нею теоретико-методологічні рекомендації сприятимуть покращенню навчально-виховного процесу закладів вищої освіти мистецького спрямування.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що музичне мистецтво та хореографія знаходяться у тісній взаємодії. Доцільно пригадати слова К. Орфа, який зазначає: «Це є не просто музика сама по собі – вона пов'язана з рухом, танцем і словом; її потрібно самому створити, в неї потрібно включитися не як слухачу, а як її учаснику. Вона не повинна бути спеціально обдумана; вона не знає крупних форм архітектоніки; вона пов'язана з невеликими хороводними формами, з *ostinato* і простим видом рондо» [9, цит. по: 4, 58].

Знайомство майбутніх викладачів хореографії з найкращими зразками музичного мистецтва, їх широкою жанровою палітрою є запорукою розуміння особливостей музичної мови, жанрових утворень. Адже, рухи танцівника є відображенням музичного супроводу. Зокрема О. Мартиненко зазначає, що «професійна компетентність вчителя хореографії – це властивість особистості, що виявляється в здатності до педагогічної, виконавської та балетмейстерської діяльності, теоретичній й практичній готовності вчителя хореографії до викладання хореографії в системі шкільної та позашкільної освіти, спроможності результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, які виникають у практичній педагогічній діяльності» [5, с. 167].

Наголосимо, що ритм, поруч з метром та темпом, є часовим виміром музичного та хореографічного мистецтва. Дана тріада належить до найголовніших виразових засобів. Важливо, що набуті теоретичні знання є фундаментом розуміння специфіки жанрів, їх особливостей. Втілення художнього задуму музичних композицій через хореографічні комбінації повинно відбуватись через знання композиторського стилю, трактування нотного тексту. Одним із основоположних завдань хореографа є відповідність музичного тексту хореографічній постановці. Іншими словами, тлумачення ним музичних символів повинно відповідати художньому образу. Сказане дозволяє зробити висновок, що постановка хореографічних номерів, підготовка концертів вимагає належного рівня музичної ерудиції.

Загальновідомо, що діяльність майбутнього викладача хореографії передбачає педагогічну і виконавську роботу, а також роботу хореографа-постановника. Така різностороння фахова практика потребує належної музичної підготовки,

узгодженості рухів танцівника з музикою. Важливою умовою є вивчення ритму, розуміння тривалостей, різновидів ритмічних малюнків, що впливає на хореографічні комбінації. Наприклад, синкопа, пауза, акцент в музиці вимагає особливого руху. Все це складає хореографічний ритм. Відзначимо, що музично-теоретична підготовка хореографа у закладах вищої освіти пов'язана із вивченням таких предметів як «Теорія музики», «Музична література». Засвоєння теоретичних знань та практичних умінь з перерахованих дисциплін є необхідним для інтерпретаційної та виконавської роботи.

Дисципліна «Теорія музики» належить до обов'язкових. Її метою є ознайомлення студентів з основною теоретичною базою, засобами музичної виразності. Знання про тривалості нот, їх поєднання у ритмічні малюнки, групування, розмір, все це сприяє розвитку метро-ритмічних навиків. Звернемо увагу на наступні методичні засади:

1. обирати матеріал за принципом ускладнення, тобто від найпростіших ритмічних поєднань;
2. чергувати технічні та художні вправи (групування тривалостей, ритмічні партитури та завдання художньої літератури);
3. звернути увагу на ритмічний аналіз музичного твору, роботу з ним як з жанровою ознакою.

Також для досягнення жанрово-ритмічної мети, на нашу думку, слід звернути увагу на наступні принципи:

1. системність – регулярне виконання ритмічних завдань під час занять;
2. послідовність – вибір вправ від найпростіших до найскладніших;
3. наочність – використання наочних засобів.

Хореографічна стихія має яскраве втілення в інструментальній музиці. Зазначимо, що особлива композиторська увага зосереджена на танцях різних країн та стильових вимірів. Зберігаючи жанрові особливості танцю, автори створюють довершені інструментальні зразки. Наголосимо, що основну увагу при виборі теоретичного матеріалу для аналізу слід зосереджувати на творах українських композиторів. Зокрема, вітчизняні національні хореографічні традиції мають довготривалу історію, містять героїзм наших перемог, гумор і веселу вдачу народу. Вони синтезували елементи народного, придворного танцю, бойових мистецтв. Ці та інші риси відзначаємо у композиціях українських авторів. Особливістю українського танцю гопак є дводольний розмір, віртуозні стрибки, обертання, присядки, що втілюються чергуванням четвертих та восьмих нот. Гопак неодноразово був об'єктом композиторської уваги. Наприклад, він є одним із номерів опер «Катерина» М. Аркаса, «Тарас Бульба» М. Лисенка, «Наймичка» В. Вериківського.

Відзначимо, що такі зарубіжні танці як мазурка, вальс були популярними жанрами фортепіанної музики XIX – початку XX століть. Зокрема, до них звертались такі українські композитори як В. Косенко, М. Лисенко, О. Лисогуб, П. Сокальський, Д. Січинський, Я. Степовий та інші. Зазначимо, що для мазурки характерні тридольний метр, виділена акцентом третя доля, пунктирний ритм. При вивченні цієї ритмічної групи доцільно звернути увагу на її втілення у жанрі мазурки та значенні для розкриття образу. Яскраві зразки даного жанру спостерігаємо у творчості В. Косенка, М. Лисенка, П. Сокальського та інших.

Вивчення жанрово-ритмічних особливостей повинно бути продовжено під час вивчення предмету «Музична література», де студенти безпосередньо знайомляться

з кращими зразками вітчизняної та зарубіжної музичної культури. Вивчення змісту курсу відбувається під час лабораторних та практичних занять. Цікавою є думка Т. Благової, яка зазначає, що «важливою умовою ефективності практичних та лабораторних занять є така організація діяльності студентів, яка би стимулювала їх до подальшої поглибленої самостійної роботи, активізувала їхню розумову діяльність [2, с. 73]. У контексті сказаного виділимо таку форму занять зі студентами як семінар-концерт: студенти готують теоретичний матеріал та практичну демонстрацію, яка підтвердить наведені твердження.

Здобуті теоретичні знання застосовуються практично під час гри на музичному інструменті. Така міжпредметна інтеграція буде особливо успішною під час ознайомлення студентів з танцювальними жанрами. О. Ярошенко наголошує, що процес гри на інструменті є багаторівневим та вимагає відпрацювання відповідного репертуару, дотримання необхідних форм роботи під керівництвом викладача, самостійної роботи під час опанування курсів з музичного інструмента, музично-теоретичних, шляхом слухового сприйняття або у процесі особистого музикування» [12, с. 27]. На нашу думку, знання жанрово-ритмічних особливостей музичних композицій допоможе студентам краще засвоїти здобуті під час теоретичних занять знання.

У **висновках** доцільно зазначити, що однією з вимог сучасної системи освіти є її модернізація, пошук нових форм та методів. Першочергово сказане стосується здобувачів освіти мистецьких факультетів закладів вищої освіти. Зокрема, становлення професійної особистості майбутнього викладача хореографії здійснюється у синтезі музичної та хореографічної підготовки. У даному контексті доцільно розглядати жанрово-ритмічні особливості музичних композицій. Метою такої підготовки майбутніх викладачів хореографії визначено здатність розуміння ритмічних особливостей жанрових номінацій, здатності інтерпретувати музичну творчість у хореографічних постановках. А отже, є важливою умовою професійної діяльності.

Література:

1. Андрощук Л.М. (2019), Фахова підготовка майбутнього вчителя хореографії в системі хореографічно-педагогічної освіти в Україні. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 70. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. С. 9-14.
2. Благова Т.О. (2010), Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Вип. 50. С. 72–76.
3. Добролюбова Н.В. (2018), Професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів. Молодий вчений. № 7 (59). С. 67-70.
4. Мартиненко О.В., Смельянова О.Ю. (2021), Бінарний підхід у формуванні музичної компетентності майбутнього хореографа. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. № 3. С. 83-92.
5. Мартиненко О.В., (2015), Формування професійної компетентності майбутніх вчителів хореографії в умовах вищого навчального закладу. Проблеми підготовки сучасного вчителя. С. 165–174.
6. Ніколаї Г. (2018), Методичні засади ритмічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. № 6 (80). С. 221-232.
7. Падалка Г.М. (2008), Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України. 274 с.
8. Ростовська Ю.О. (2018), Педагогічні проблеми формування професійних переконань майбутніх учителів хореографії. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Вип. 151(2) С. 207-211.

9. Юасінь В. (2019), Гедоністичний підхід у музично-ритмічній компетентності майбутніх учителів музики і хореографії. Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. № 3 (66). С. 274-277.
10. Юасінь В. (2019), Конструктивна складова музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії. Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. №1 (64). С.288-292.
11. Юаньсінь В. (2018), Музично-ритмічна компетентність як важлива умова фахової підготовки майбутніх учителів музики і хореографії. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Випуск 25 (30). С. 22-26.
12. Ярошенко О.М. (2010), Читання нот з листа на початковому етапі музичної підготовки вчителя хореографії Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Вип. 9. С. 27–31.
13. Mozgalova N., Baranovska I., Zuziak T., Martyniuk A., Luchenko O. (2022), Professional training of music and choreography teachers: artistic-communicative context. Society. Integration. Education.Proceedings of the International Scientific Conference. Vol. I, May 27th, P. 194-204.
14. Mozgalova, N. G., Baranovska, I. G., Hlazunova, I. K., Mikhalishen, A. V., & Kazmirchuk, N. S. Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. Linguistics and Culture Review 5(S2), 317- 327.
15. Mozgalova N., Novosadova A. (2022), Genre-style innovations in the oeuvre of modern Ukrainian composers. «Baltic Journal of Legal and Social Sciences». 2022. Vol. 4. P.56-63.

MOZGALYOVA NATALIA, NOVOSADOVA ANNA, LUCHENKO OLENA, SOKOLOVA OLHA.
**Study of genre and rhythmic features in the professional training
of the future teacher of choreography**

The article reveals the peculiarities of the genre-style training of future teachers of choreography at the faculties of arts of pedagogical universities. It is emphasized that their professional training has a synthesized character and concerns the formation of knowledge, abilities, skills of musical and choreographic educational cycles. It was determined that the knowledge of genre-rhythmic features of musical compositions presupposes their complex application, which provides a creative approach to professional activity. It is emphasized that the sense of rhythm is basic for the future teacher of choreography. We have analyzed the principles of genre-rhythmic training during the study of such subjects as "Music Theory", "Musical Literature" of the faculties of arts with the specialty "Choreography". The highlighted results are important for the creative activity of future choreography teachers, professional work with students.

Keywords: future teachers of choreography, professional training, genre, rhythm.

References:

1. Androshchuk L.M. (2019), Fakhova pidhotovka maibutnoho vchytelia khoreohrafii v systemi khoreohrafichno-pedahohichnoi osvity v Ukraini. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Vypusk 70. Serii 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. S. 9-14.
2. Blahova T.O. (2010), Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv-khoreohrafiv u systemi pedahohichnoi osvity. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Vyp. 50. S. 72–76.
3. Dobroliubova N.V. (2018), Profesiina pidhotovka maibutnikh pedahohiv-khoreohrafiv. Molodyi vchenyi. № 7 (59). S. 67-70.
4. Martynenko O.V., Yemelianova O.Iu. (2021), Binarnyi pidkhid u formuvanni muzychnoi kompetentnosti maibutnoho khoreohrafa. Naukovi za pysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky.m№ 3. S. 83-92.
5. Martynenko O.V., (2015), Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vchyteliv khoreohrafii v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu. Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia. S. 165–174.
6. Nikolai H. (2018), Metodichni zasady rytmichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva ta khoreohrafii. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. № 6 (80). S. 221-232.
7. Padalka H.M. (2008), Pedahohika mystetstva (teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplyn). Kyiv: Osvita Ukrainy. 274 s.

8. Rostovska Yu.O. (2018), Pedagogichni problemy formuvannya profesiinykh perekonan maibutnikh uchyteliv khoreografii. Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu. Serii : Pedagogichni nauky. Vyp. 151(2) S. 207-211.
9. Iuasin V. (2019), Hedonistychnyi pidkhd u muzychno-rytmichnii kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky i khoreografii. Naukovyi visnyk MNU im. V. O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky. № 3 (66). S. 274-277.
10. Iuasin V. (2019), Konstruktyvna skladova muzychno-rytmichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky i khoreografii. Naukovyi visnyk MNU im. V. O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky. №1 (64). S.288-292.
11. Iuasin V. (2018), Muzychno-rytmichna kompetentnist yak vazhlyva umova fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky i khoreografii. Naukovyi chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova. Serii 14. Teorii i metodyka mystetskoï osvity. Vypusk 25 (30). S. 22-26.
12. Iaroshenko O.M. (2010), Chytannia not z lysta na pochatkovomu etapi muzychnoi pidhotovky vchytelia khoreografii Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Vyp. 9. S. 27–31.
13. Mozgalova N., Baranovska I., Zuziak T., Martyniuk A., Luchenko O. (2022), Professional training of music and choreography teachers: artistic-communicative context. Society. Integration. Education.Proceedings of the International Scientific Conference. Vol. I, May 27th, P. 194-204.
14. Mozgalova, N. G., Baranovska, I. G., Hlazunova, I. K., Mikhalishen, A. V., & Kazmirchuk, N. S. Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. Linguistics and Culture Review 5(S2), 317- 327.
15. Mozgalova N. ,Novosadova A. (2022), Genre-style innovations in the oeuvre of modern Ukrainian composers. «Baltic Journal of Legal and Social Sciences». 2022. Vol. 4. P.56-63.